

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10
MEDIAMATNNING PRAGMALINGVISTIK TADQIQI**

Yusupova Farangiz Dilshod qizi

Turon universiteti Andijon filiali

filologiya(o'zbek tili)yo 'nalishi 2-bosqich magistranti

Ergashev Abduhalim Abdujalilovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Annotatsiya: Mazkur maqolada mediamatn tushunchasi va uning pragmalingvistik xususiyatlari tadqiq etiladi. Mediamatnning auditoriyaga ta'sir ko'rsatish mexanizmlari, nutqiy strategiya va taktikalarning qo'llanilishi, baholovchi birliklar hamda yashirin ma'no ifodalash usullari tahlil qilinadi. Pragmalingvistika nuqtayi nazaridan ommaviy axborot vositalari matnlarining kommunikativ samaradorligi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: mediamatn, pragmalingvistika, kommunikativ niyat, nutq strategiyasi, diskurs, ommaviy axborot vositalari.

Kirish

Zamonaviy tilshunoslikda tilning faqat struktur jihatlarini emas, balki uning kommunikativ va pragmatik xususiyatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, ommaviy axborot vositalari orqali tarqatilayotgan matnlar jamiyat ongiga kuchli ta'sir ko'rsatishi sababli ularni pragmalingvistik jihatdan tadqiq etish dolzarb masalaga aylangan.

Mediamatn — bu gazetalar, televideniye, radio, internet nashrlari va ijtimoiy tarmoqlarda tarqatiladigan axborot mahsulidir. Ushbu matnlar muallifning muayyan kommunikativ maqsadini amalga oshirishga yo'naltirilgan bo'lib, auditoriyani ishontirish, yo'naltirish yoki muayyan munosabatni shakllantirish vazifasini bajaradi.

Mediamatn tushunchasi va uning o'ziga xosligi

Mediamatn boshqa matn turlaridan bir qator belgilari bilan farqlanadi. Avvalo, u ommaviy auditoriyaga mo'ljallangan bo'lib, ijtimoiy ahamiyatga ega axborotni yetkazadi. Mediamatnlar qisqa, lo'nda va ta'sirchan bo'lishi bilan ajralib turadi.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10**

Mediamatnning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

ijtimoiy yo'naltirilganlik;

auditoriyaga ta'sir ko'rsatish;

baholovchi va ekspressiv birliklarning faol qo'llanilishi;

muallif pozitsiyasining yashirin yoki ochiq ifodalanishi.

Bu xususiyatlar mediamatni pragmalingsvistik tadqiqot obyekti sifatida muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Pragmalingsvistika va mediamatn

Pragmalingsvistika til birliklarining nutq jarayonida, aniq kommunikativ vaziyatda qo'llanishini o'rganadi. Mediamatn pragmalingsvistik nuqtayi nazardan tahlil qilinganda, muallifning kommunikativ niyati, adresat omili va kontekst alohida e'tiborga olinadi.

Mediamatnda pragmatik ma'no ko'pincha quyidagi vositalar orqali ifodalanadi:

baholovchi so'z va iboralar;

ritorik savollar;

metafora va metaforik ifodalar;

presuppozitsiya va implikatsiyalar.

Masalan, yangilik sarlavhalarida ishlatiladigan ta'sirchan so'zlar auditoriyada muayyan munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Nutq strategiya va taktikalari

Mediamatnda muallif maqsadiga erishish uchun turli nutq strategiyalaridan foydalanadi. Eng ko'p uchraydigan strategiyalar quyidagilardir:

ishontirish strategiyasi;

baholash strategiyasi;

manipulyativ strategiya;

axborot berish strategiyasi.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY JURNALI
VOLUME-2, ISSUE-10**

Mazkur strategiyalar aniq nutqiy taktika orqali amalga oshiriladi. Masalan, faktlarni tanlab berish, statistik ma'lumotlardan foydalanish yoki muayyan shaxs fikriga tayanish orqali auditoriya ongiga ta'sir ko'rsatiladi.

Mediamatnda baholash va yashirin ma'no

Pragmalingvistik tahlilda mediamatndagi baholash kategoriyasi muhim o'rin tutadi. Baholash ochiq yoki yashirin shaklda ifodalanishi mumkin. Yashirin baholash ko'pincha implikativ ma'nolar orqali yuzaga chiqadi.

Masalan, muayyan voqea haqida salbiy konnotatsiyaga ega so'zlarning tanlanishi auditoriyada muallif pozitsiyasini sezdiradi. Bu holat mediamatnning manipulyativ imkoniyatlarini namoyon etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mediamatn pragmalingvistik jihatdan murakkab va ko'p qatlamli hodisa hisoblanadi. Unda til birliklari faqat axborot yetkazish uchun emas, balki auditoriyaga ta'sir ko'rsatish, muayyan munosabatni shakllantirish uchun xizmat qiladi.

Pragmalingvistik tahlil mediamatnning yashirin ma'nolarini, muallifning kommunikativ niyatini va nutq strategiyalarini aniqlash imkonini beradi. Bu esa zamonaviy tilshunoslik va media tadqiqotlari uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Safarov Sh. Pragmalingvistika asoslari. – Toshkent: Fan, 2008.
- 2.Yo'ldoshev M. Matn lingvistikasi. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2016.
- 3.Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – Москва: Наука, 2010.
- 4.Van Dijk T.A. Media Discourse. – London: Sage Publications, 2008.
- 5.Fairclough N. Language and Power. – London: Longman, 2001.